

– **Vården gav mig** en väldig tillit till den moderna kunskapen om »kropp och vetenskap» och allt sådant som jag egentligen inte tänkt på så mycket förut. Jag trodde inte att det var möjligt att reparera en människa så som de gör, med muskler, nerver, blod, säger Göran Tunström. Men han är kritisk till omvårdnaden, hur man blir bemött som patient och människa.

Göran Tunström om sina upplevelser som patient

”Ronden känns som en förödmjukelse”

Författaren Göran Tunström har in på skinnnet upplevt hur det är att vara patient.

För några år sedan drabbades han av en hjärtinfarkt under en resa i Portugal. En tid senare upptäcktes att han även har en lungtumör.

Göran Tunströms personliga insikter och funderingar runt sjukperioden väcker allvarsamma tankar, bl a om hur vi läkare arbetar.

INTERVJU

KAJSA
GIESECKE

”...varje sjukhus borde ha personal anställd som inte gör annat än pratar med de sjuka. Någon som sitter och håller en i handen eller lägger en hand på ens handled. Någon som man kan få klaga för och som i sin tur kan kommunicera med doktorn.”

Jag hade nyligen möjlighet att diskutera med Göran Tunström. På en veranda på Koster i somras samtalade vi om hans bok, om läkar-patientrelationen, om kommunikation och om vad som är god sjukvård.

Hur upplevde du sjukvårdens omhändertagande av dig?

– Vården gav mig en väldigt tillit till den moderna kunskapen om »kropp och vetenskap» och allt sådant som jag egentligen inte tänkt på så mycket förut. Jag trodde inte att det var möjligt att reparera en människa så som de gör, med muskler, nerver, blod.

– Jag kände mig nog ganska trygg. Och det var mitt första möte med sjukvården. Jag hade aldrig varit på sjukhus förut. Det var positivt och jag har ingen som helst kritik att komma med.

– Men det är klart, att när man som människa får en dom av det slaget så inträffar en sorts ras i kroppen. Men i och med att jag överlevt så kan man väl säga att jag klarat det svåraste.

Göran Tunström tillägger att man som patient vill tala om sin sjukdom. Den ligger självklart nära om hjärtat, inte minst när det är allvar med i spelet och man – som Tunström uttrycker det i sin bok – »har haft en liten infarkt om våren» och »Gud inte är anträffbar för en kommentar».

Den dagliga rondan är det tillfälle då det är tänkt att patienten skall få träffa sin doktor. Kanske inte alltid ett avgjort positivt möte. Så inte heller för Göran Tunström, som beskriver rondan som att »en svallvåg av vitt skum pressas in genom sjuksalens dörr och sprider sig över hela rummet för att snabbt sugas ut igen. Det kallas Rondan. När en våg sugts ut uppstår ett vakuum.»

Är rondan således utan funktion, sett ur patientens perspektiv?

– För mig är rondan det vidrigaste av allting. Det känns som en förödmjukel-

se och förolämpning mot patienten att utsättas för detta, för man ligger ju där – i hopp om att få kommunicera med läkaren.

Man vill få besked om hur det är. Men hur går det till? Rondan kommer in. »Jaha, hur var det här då», säger läkaren. Man svarar konventionellt. Han tittar i pappren. Sedan kommunicerar sköterskorna och doktorn med varandra. De står mitt framför en, där man ligger. Men deras samtal förs på ett kodat språk och utan att det görs några anteckningar. Sedan sveper de ut.

– Jag talar om de förväntningar som en rond trots allt innebär för patienten. Men vad får patienten för utbyte? I allmänhet inte någonting, utan bara en väldig besvikelse som ger en oerhörd trötthet och ledsnad.

Göran Tunström tillägger att rondan skulle kunna avskaffas. Under alla omständigheter behöver den organiseras på ett annat sätt än det traditionella.

– Jag kom att hata rondan mer och mer. Dessa känslor upplevde jag varje dag på sjukhuset. Det är en sorts fake, en envägskommunikation. Läkaren och sköterskorna borde stå bakom glasrutor så att man slapp se dom.

Det är ett starkt uttalande som nästan blir en förolämpning mot läkarkåren?

– Ja, men jag står fast. Jag tycker faktiskt att rondan är precis så vidrig som jag beskrivit den. För dom har ju inte tid att prata och dom är inte ute för att möta patienten utan för att checka saker som man ibland inte ens vet vad de kollar.

– **Om man då talar** om hur man känner sig i den situationen så blir dom väldigt irriterade och påpekar att de vet bäst hur jag mår, för det kan de se i sina papper.

Det är således brister i kommunikationen som drar ner betyget?

– Ja, så är det. Men samtidigt är jag

I boken »Under tiden» (Bonniers) har Göran Tunström berättat sin egen sjukdom och sina patienterfarenheter. Det är en stark bok, som även tar upp tänkvärda insikter om de anhörigas svåra situation. Göran Tunström har erfarenhet också av den rollen, bl a i samband med att hans hustru Lena gick in i en amningspsykos.

Som författare behärskar Tunström konsten att registrera, ge ord åt upplevelser och föra en dialog. En beundransvärd förmåga och dessutom, i hög grad, kvaliteter som även är viktiga för läkare.

”På Saltsjöbaden tillät dom en att må bra. Man fick regelbunden smärtlindring – innan smärtan uppstod – och jag tror att det bidrog till att jag tillfrisknade snabbare än första gången.”

väl medveten om att också de krav som patienten reser kan bli omöjliga. Men man kommer ju in i en värld där det ibland kan kännas som att halva Sverige ligger på sjukhus, ty sådant blir perspektivet. På lasarettet ligger en enorm mängd människor och alla är sjuka. Ingen mår bra. Det är en kontinuerlig stressituation, också för personalen.

– Jag har en gammal vän i Värmland som är sjuksköterska och som funderat mycket över omvårdnadsfrågor. Hon säger att varje sjukhus borde ha personal anställd som inte gör annat än pratar med de sjuka. Någon som sitter och håller en i handen eller lägger en hand på ens handled. Någon som man kan få klaga för och som i sin tur kan kommunicera med doktorn.

– **Man ska inte behöva belasta** läkarna med detta för de har så mycket att göra. Men som det ser ut organisatoriskt är det ändå dit man vill vända sig. Det är doktorerna man tror mest på eftersom de står högst i hierarkin, funderar Göran Tunström och tillägger att han själv ändå betraktat sig som »vansinnigt privilegierad».

– Eva Bonnier kom en gång t ex upp med vin och jordgubbar och det var kalas ofta. Men så fanns det förstås andra på salen som aldrig hade någon som kom på besök.

Hände det att en läkare kom in och satt på sängkanten och pratade med dig?

– Nej, aldrig!

Kanske var Göran Tunström, med sitt namn och sin ryktbarhet som stor

svensk författare, privilegierad också på andra sätt? När diagnosen om att tumören hade spritt sig kom, talade Görans hustru Lena med »någon doktor» som sade att »OK, kom över till Karro, vi skall ta och titta på det där»:

– Det var en lördageftermiddag som jag kom dit. Doktorn såg så elegant ut men använde ett språk som jag aldrig hört i liknande sammanhang. »Jävla förbannade helvete» sade han bl a. Men han tog alltså emot mig och och jag fick genomgå en datortomografi. Och när jag sedan vaknade upp och ur den där tunneln så säger läkaren »herregud, tack och lov, det går att operera».

– Jag sade, ganska tagen och chockad, att har det varit kris runt den frågan också?

Göran Tunström har gått igenom två postoperativa konvalescenser. Han berättar lakoniskt att den ena var mindre bra medan den andra var mycket bra. Första konvalescensen var på en antroposofisk klinik:

– Lena hade gjort en rundtur på landstingens konvalescenthem och tyckte att de såg så bedrövliga ut. Ett av ställena låg ute på en parkeringsplats i Nacka. Hon mötte desperata fångar som gick omkring och tyckte att livet var alldeles eländigt. Och det stank kokt fläsk och avgaser inne i lokalerna.

– Det var helt bedrövligt. Men då fick vi alltså kontakt med en antroposofisk klinik som var villig att ta emot mig.

Göran Tunström berättar att han på grund av obehandlade svåra smärtor dock kom att uppleva den antroposofis-

ka konvalescensperioden »som döden».

– Jag hade så fruktansvärda smärtor att jag blev helt handikappad, kunde inte ens skära en skiva ost. Så när jag fick höra att de skulle operera mig igen så tänkte jag att den påsen klarar jag inte. Jag skulle inte orka gå igenom de svåra smärtor som det innebär en gång till.

– Därför blev jag, under min andra konvalescens på Saltsjöbadens sjukhus, förvånad över att det inte blev så illa som jag trott. På Saltsjöbaden tillät dom en att må bra. Man fick regelbunden smärtlindring – innan smärtan uppstod – och jag tror att det bidrog till att jag tillfrisknade snabbare än första gången. Men visst, man har ju hört om nittio-åringar som blivit morfinister.

Hur har din svåra sjukdom förändrat dig?

– Inte alls, tycker jag. Inte ett dugg! Inte på annat sätt än att man förstås har kommit närmare döden. Men döden har jag alltid grubblat över, ända sedan min far dog då jag var tolv år. Jag har inte varit besatt av döden, men tanken på den har alltid funnits med mig genom livet.

– **Rent filosofiskt** är jag emot det där att »bli en annan människa». Om man har varit samma människa sedan barnsben så tror jag inte på några omvälvande personlighetsförändringar bara för att man blir sjuk. Men man har ju en sorts mentalt magasin, med vissa färger. Vissa våningar, vissa rum som man går igenom dagligen.

– Jag läste en gång en författare, tillika professor i litteraturhistoria, som skrev att när han kom till Indien så rasade hela hans världsbild.

– Jag tänkte att: hur fasen har den mannen levt innan? Har han inte alls vetat hur det är? Jag tror inte på plötsliga omvändelser och plötsliga förändringar.

– Hur skulle jag ha förändrats av min sjukdom? Kan du tänka ut någon sådan förändring?

Nej, inte i sak men det finns massor med människor som uttrycker att enskilda händelser har förändrat deras liv.

– Det blir en fin och vacker mening att säga på det sättet, men uttrycket »de flesta» är jag emot. Jag kan säga att när jag såg Pina Bars danser en gång, så för-

”Men efteråt berättade doktorn som opererat mig att doktorn som kom med pennan hade markerat fel lunga. Den episoden kan jag få svindel över ibland, man läser ju om sånt i tidningarna.”

ändrade det kanske mitt sätt att se på konsten. Den upplevelsen fick en väldig betydelse för mig.

– Men om det är till någon nytta att beskriva att man är någon annan, det vet jag inte. Mer kanske att man kan få ett vidgat synfält.

Har dina erfarenheter av sjukdom och sjukvård påverkat ditt sätt att skriva?

– Nej, jag tror inte det heller. Det finns väl något hos mig som gör att jag har lite mer bråttom, men det tycker jag inte är konstigt, eftersom arbetet helt enkelt går långsammare.

Göran Tunström avslöjar att det är några saker till som han verkligen vill skriva. Han har ett behov av att städa efter sig riktigt ordentligt så att »Linus slipper arva tre tusen dåliga böcker».

Sådant tänkte du säkert inte på innan sjukdomen?

– Jo då, det gjorde jag visst. Faktum

är att jag tänkt i dessa banor hela mitt liv. Först skulle jag ju dö när jag var tjugo-åtta år, för då tänkte jag ta livet av mig. Sedan skulle jag ju dö före femtiofyra som är den ålder min far dog i. Du kanske är besviken för att jag inte kan svara att sjukdomen har förändrat mitt liv?

– Efter första operationen blev jag intervjuad i radioprogrammet Kropp och själ. Programledaren tyckte det var konstigt att jag inte lagt om mina kostvanor även om jag slutat röka. Men jag äter ju fortfarande min falukorv med glatt humör.

Vad har du mer för upplevelser från sjukvården?

– En sak. Någoting som jag väl trodde att man bara kunde läsa om i böcker. När jag skulle in på operation och låg tvättad på bären så kom det fram en läkare och sade att han skulle markera lungan. Så började han rita.

– Men efteråt berättade doktorn som

opererat mig att doktorn som kom med pennan hade markerat fel lunga. Den episoden kan jag få svindel över ibland, man läser ju om sånt i tidningarna.

– Jag har ju också varit med om och överlevt tre trafikolyckor. Det var precis, som jag beskriver i min bok – en tunnelupplevelse. Jag svävade upp och drogs sen ner.

– Det var som om min själ var ensam och jag log. Jag såg dom springa där nere på jorden. Jag hörde dom skrika och ropen med frågor om jag levde? Jag tänkte: jag vill aldrig tillbaks dit ner.

– **Så tror jag att döden är.** Livet klingar av. Man slocknar. Men jag tror inte alls på att det följer något liv efter detta.

– Den upplevelsen gör mig ganska trygg in för döden. Den här autentiska dödsupplevelsen som jag hade gör att jag kan tänka: man ska dö. Skönt att dö. •